

รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้าน สำหรับเด็กที่มี ความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้ A home-Based Model for Children with Trainable Intellectual Disabilities

ศธาวุธ อักษร (Katawoot Aksorn) *

ดร. อัญชลี สารรัตน์ (Dr. Unchalee Sanrattana) **

บทคัดย่อ

การวิจัย ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้ 2) ศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้ กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ปกครองและเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้ ซึ่งมีระดับสติปัญญา 35-49 ที่มารับบริการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9 จำนวน 5 คน ดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้าน ประกอบด้วย 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับ ฝึกได้จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การจัดสนทนากลุ่ม บันทึกโน้ตแบบสรุป และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการพรรณนาข้อมูล และ 2) การสังเคราะห์รูปแบบและพัฒนาเอกสารที่ใช้ในรูปแบบ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบตรวจสอบความสอดคล้องของขั้นตอนรูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็ก ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item -Objective Congruence : IOC)

ขั้นที่ 2 ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบ โดยทดลองใช้รูปแบบและประเมินประสิทธิผลของรูปแบบที่ได้จากการสังเคราะห์ในการวิจัยขั้นที่ 1 เครื่องมือที่ใช้คือ แบบวัดเจตคติในการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้ และแบบสรุปการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า

1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้ มีขั้นตอน 7 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 สร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของเด็ก ขั้นตอนที่ 3 จัดอบรมผู้ปกครอง ขั้นตอนที่ 4 ประเมินสมรรถภาพพื้นฐานของเด็ก ขั้นตอนที่ 5 จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ขั้นตอนที่ 6 ปฏิบัติตามแผน และขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการพัฒนาศักยภาพของเด็ก และมีค่า IOC เท่ากับ 0.82

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนที่บ้าน, เด็กบกพร่องทางสติปัญญา, ระดับฝึกได้

Keywords: Home – based model , Trainable Intellectual disabilities

* นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนการศึกษาพิเศษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอนการศึกษาพิเศษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2. ประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้ พบว่า เจตคติในการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้ของผู้ปกครองก่อนและหลังการใช้รูปแบบแตกต่างกัน โดยเจตคติของผู้ปกครองหลังการฝึกดีขึ้นกว่าก่อนการฝึก ส่วนศักยภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้พบว่าเด็กมีระดับความสามารถก่อนฝึกทั้ง 5 ทักษะคือ 1) ทักษะกล้ามเนื้อมัดใหญ่ 2) ทักษะกล้ามเนื้อมัดเล็ก 3) ทักษะความเข้าใจภาษาและการใช้ภาษา 4) ทักษะทางสังคมและการช่วยเหลือตนเอง 5) ทักษะพื้นฐานทางวิชาการอยู่ในระดับ ทำไม่ได้หรือไม่ยอมทำ (ค่าเฉลี่ย 1.16) และหลังการใช้รูปแบบพบว่าระดับความสามารถของเด็กอยู่ในระดับทำได้โดยกระตุ้นเตือนด้วยวาจา (ค่าเฉลี่ย 3.72)

Abstract

The objectives of this research were to 1) develop home-based instructional model for children with trainable intellectual disabilities and 2) study the effectiveness of the model. The target group 5 parents and 5 trainable children with intellectual disabilities who received services provided at Special Education center, Educational Area Service 9, Khon Kaen. The research was proceeded in 2 stages as follows:

Stage 1 developing home-based instructional model for trainable children with intellectual disabilities was in composed of 1) study the basic information about models for trainable children with intellectual disabilities from related documents and by providing focus group and recorded in a brief conclusion form , the descriptive method was to describe the data and 2) synthesize models and develop the documents used in the model. The instrument was item objective congruence form of home-based model for trainable children with intellectual disabilities. The data were analyzed by using the index of item objective congruence: IOC.

Stage 2 studying the effectiveness of the model application by field trial and assessing the effectiveness of the model from the stage 1, the instrument was the attitude assessment form for parents of trainable children with intellectual disabilities and assessment form for reporting the potential of children with intellectual disabilities. The data were analyzed by using mean.

The major findings of this study were:

1. The home-based model for practicable children with intellectual disabilities was comprised 7 steps as follows: step 1: build good relationship with parents, step 2: collect the basic data of the children, step 3: provide the parents with trainings, step 4: assess the ability of the children, step 5: make individualized educational plans, step 6: implement through the plans and step 7: summarize the results.

2. The effectiveness of applying the home-based model for trainable children with intellectual disabilities, it was found that the attitudes in developing the potential of trainable children with intellectual disabilities of the parents before and after implementing the model were different. The parents' attitudes after the trainings were in higher level than in the period before being trained. For the potential of trainable children with intellectual disabilities, it was found that the ability before training was in incapable or uncooperative level, and after using the model it was found that the ability level of the children was in capable level however, it had to come with the verbal prompting.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 10 วรรคสาม ระบุว่า “การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง” รวมทั้งกำหนดให้จัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือบุคคลทุพพลภาพซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่ผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ โดยรัฐต้องจัดให้ตั้งแต่แรกเกิดหรือเมื่อพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้รับบริการทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงตามศักยภาพ (พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2550)

ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9 จังหวัดขอนแก่น เป็นหน่วยงานของรัฐบาลที่มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาศักยภาพ และเตรียมความพร้อมทางการศึกษาทั้งแบบในระบบ และตามอัธยาศัยแก่เด็กพิการทั้ง 9 ประเภท ที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง โดยให้ความช่วยเหลือระยะแรกเริ่มตั้งแต่แรกพบความพิการ โดยนักสหวิชาชีพ ประกอบด้วย นักกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด ครูฝึกพูดและแก้ไขการพูด นักแก้ไขการพูด นักจิตวิทยา และครูการศึกษาพิเศษ เพื่อให้คนพิการได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างอิสระ ซึ่งการให้บริการมีทั้งแบบพักอยู่ประจำและไป-กลับ

ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ.2552 ได้กล่าวถึงบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไว้ว่า เป็นบุคคลที่มีความจำกัดอย่าง

ชัดเจนในการปฏิบัติตน (Functioning) ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ ความสามารถทางสติปัญญาน้อยกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญร่วมกับความจำกัดของทักษะการปรับตัวอีกอย่างน้อย 2 ทักษะจาก 10 ทักษะ ทั้งนี้ได้แสดงอาการดังกล่าวก่อนอายุ 18 ปี เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้นและลดความบกพร่องจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องรีบพัฒนาศักยภาพตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ โดยอาศัยทักษะพื้นฐาน 5 ทักษะในการพัฒนาศักยภาพ คือ 1) ทักษะกล้ามเนื้อใหญ่ 2) ทักษะกล้ามเนื้อเล็ก 3) ทักษะความเข้าใจภาษาและการใช้ภาษา 4) ทักษะทางสังคมและช่วยเหลือตนเอง 5) ทักษะพื้นฐานทางวิชาการ ทั้ง 5 นี้ เป็นทักษะที่สำคัญที่จะทำให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น และหากไม่ได้รับการพัฒนาจะทำให้มีความบกพร่องรุนแรงมากขึ้น เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นเด็กอีกหนึ่งประเภท ที่มาขอรับบริการทางการศึกษาที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9 จังหวัดขอนแก่น โดยในปีการศึกษา 2553 มีจำนวนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มาขอรับบริการทั้งสิ้น 135 คน และพบว่า มีจำนวน 27 คน ที่ขาดการมารับบริการอย่างต่อเนื่อง สาเหตุคือผู้ปกครองไม่มีเวลาในการนำเด็กมารับบริการ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเด็กยากจน พักอยู่ห่างไกล และไม่สะดวกในการเดินทาง ทำให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาขาดการรับบริการทางการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ส่งผลทำให้มีความพิการรุนแรงเพิ่มขึ้น (ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9 จังหวัดขอนแก่น, 2553)

เพื่อให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ขาดการมารับบริการทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ได้มีโอกาสรับการพัฒนาศักยภาพ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำสำหรับเด็กกลุ่มนี้ แต่เนื่องจากรูปแบบการให้บริการที่มีอยู่ยังไม่มีความชัดเจน เป็นเชิงระบบที่มีคุณภาพจนสามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่ครอบครัวและผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยในฐานะผู้ประสานงานการให้ความช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ตลอดจนในฐานะครูการศึกษาพิเศษ จึงเห็นความสำคัญและ

จำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9 เพื่อสร้างโอกาสแก่เด็กบกพร่องทางสติปัญญาในการพัฒนาศักยภาพและเตรียมความพร้อมทางการศึกษา ลดการขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในระดับฝึกได้
2. ศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ 1 พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดย

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ขั้นตอนการบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9 จังหวัดขอนแก่น

2) จัดสนทนากลุ่มเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านของบุคลากรแต่ละคน จากบุคลากรศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9 ที่ปฏิบัติหน้าที่ในงานพัฒนาศักยภาพผู้พิการโดยชุมชน ประสานเครือข่ายและอาสาสมัคร โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) จำนวน 1 ครั้ง โดยผู้วิจัยใช้ประเด็นคำถามทั้งสิ้น 6 คำถาม ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของบุคลากรแต่ละคน

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9 จังหวัดขอนแก่น เลือกแบบเจาะจงจากบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในงานพัฒนาศักยภาพผู้พิการโดยชุมชนประสานเครือข่ายและอาสาสมัครซึ่งประกอบไปด้วย นักกายภาพบำบัด ครูการศึกษาพิเศษ ครูผู้ที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญารวมทั้งสิ้น 13 คน

2. การสังเคราะห์รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้

1) สังเคราะห์รูปแบบฯ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยขั้นที่ 1 มาพิจารณา ปรับปรุง และจัดทำเป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้ และนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้อง และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้งสิ้น 3 คน พิจารณาตรวจสอบ เสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ และได้แก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนการศึกษาพิเศษ 2) ตัวแทนนักสาขาวิชาชีพคือ นักจิตวิทยา 3) ครูผู้มีความประสบการณ์ในการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

2) เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาพัฒนาเป็นเครื่องมือสำหรับการใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

- (1) แบบซักประวัติ

(2) แบบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอบรมผู้ปกครองสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกได้

(3) แบบประเมินพัฒนาการทักษะพื้นฐาน 5 ทักษะ

(4) แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

(5) แบบบันทึกผลการเรียนรู้ตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบฯ ประกอบด้วย

(6) แบบวัดเจตคติในการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้

(7) แบบสรุปการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้จากนั้นนำเครื่องมือ ทั้ง 7 ชิ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาพร้อมทั้งสิ้น 3 คน ประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนการศึกษาพิเศษ 2) ตัวแทนนักสาขาวิชาชีพคือ นักจิตวิทยา 3) ครูผู้มีส่วนประสมการณ์ในการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะ

ขั้นที่ 2 ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้ โดยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบที่ได้จากการสังเคราะห์ในการวิจัยระยะที่ 1

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ปกครองและเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่มารับบริการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9 จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2553 ระหว่างวันที่ 16 พฤษภาคม 2553 ถึง 1 เมษายน 2554 และขาดการมารับบริการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไปและเลือกแบบเจาะจงจำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นที่ 1

1. แนวคำถามการจัดสนทนากลุ่ม
2. แบบบันทึกสรุปรูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้าน

3. แบบตรวจสอบความสอดคล้องของขั้นตอนรูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้าน

ขั้นที่ 2

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ
 - 1) แบบซักประวัติ
 - 2) แบบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอบรมผู้ปกครองสำหรับการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้
- 3) แบบประเมินพัฒนาการทักษะพื้นฐาน 5 ทักษะ
- 4) แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล
- 5) แบบบันทึกผลการเรียนรู้ตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล
2. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ

- 1) แบบวัดเจตคติในการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้
- 2) แบบสรุปการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้ การวิเคราะห์ข้อมูล วิธีการพรรณนาข้อมูล ค่าดัชนีความสอดคล้อง และค่าเฉลี่ย

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในระดับฝึกได้ จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของบุคลากรศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9 แต่ละคนโดยการสนทนากลุ่ม และได้นำมารวบรวม สังเคราะห์ จนออกมาเป็นรูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ทั้งสิ้น 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครอง คือ การสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและชี้แจงวัตถุประสงค์ในการพัฒนาเด็กและประเมินเจตคติของผู้ปกครองก่อนการพัฒนาเด็ก

ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของเด็ก คือ การซักประวัติและกรอกข้อมูลเด็กโดยละเอียด

ขั้นตอนที่ 3 จัดอบรมผู้ปกครอง คือ จัดอบรมให้กับผู้ปกครองเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินสมรรถภาพพื้นฐานของเด็ก คือ การประเมินความสามารถพื้นฐาน 5 ทักษะ คือ 1) ทักษะกล้ามเนื้อมัดใหญ่ 2) ทักษะกล้ามเนื้อมัดเล็ก 3) ทักษะทางภาษาและการใช้ภาษา 4) ทักษะทางสังคมและการช่วยเหลือตนเอง 5) ทักษะพื้นฐานทางวิชาการ

ขั้นตอนที่ 5 จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล คือ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากการประเมิน จากนั้นกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนาทักษะพื้นฐาน 5 ทักษะ กำหนดสื่อสิ่งอำนวยความสะดวก และกำหนดเกณฑ์การประเมิน

ขั้นตอนที่ 6 ปฏิบัติตามแผน คือ ผู้ปกครองดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล และประเมินความสามารถของเด็กในแต่ละครั้ง

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการพัฒนาศักยภาพของเด็ก คือ การรวบรวมข้อมูลผลก่อนและหลังการพัฒนาของเด็กและประเมินเจตคติของผู้ปกครองหลังการพัฒนาเด็ก

จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบค่าความสอดคล้อง ระหว่างขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ ซึ่งได้ค่าเท่ากับ 0.82 สรุปว่าใช้ได้ และพบว่าขั้นตอนบางขั้นตอนมีความสอดคล้องกับ มินา วงษาลี (2548) ที่ได้นำเสนอรูปแบบของแผนการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว 8 ขั้นตอน ดังนี้ คือ ขั้นตอนที่ 1 การพบปะครั้งแรก ขั้นตอนที่ 2

การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 3 การตรวจประเมิน ขั้นตอนที่ 4 การจัดทำแผนการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว ขั้นตอนที่ 5 ดำเนินการตามแผน ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผลการให้บริการตามแผนการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว ขั้นตอนที่ 7 การทบทวนแผนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัวเฉพาะครอบครัว และขั้นตอนที่ 8 การยุติแผนการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว มีขั้นตอนที่เหมือนกันคือ การพบปะครั้งแรกและขั้นตอนการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครอง รวบรวมข้อมูลพื้นฐานเด็ก การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ปฏิบัติตามแผนและสรุปผล และมีขั้นตอนที่ต่างกันคือขั้นตอนการจัดอบรมผู้ปกครอง ซึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านนั้น ผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ทำการสอนด้วยตนเองจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการจัดอบรมผู้ปกครองให้เกิดความรู้และความเข้าใจในการสอนเพื่อที่จะสามารถนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่บ้าน จนสามารถปรับเปลี่ยนเจตคติในการดูแลเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญารวมทั้งผู้ปกครองสามารถนำความรู้ไปใช้ในการแนะนำชุมชนและผู้ปกครองคนอื่นๆ ให้สามารถดูแลเด็กเหล่านี้เบื้องต้นได้ และมีการรวมขั้นตอนการทบทวนแผนและขั้นตอนยุติแผนการช่วยเหลือเข้ากับขั้นตอนการสรุปผล เพราะในการสรุปผลจะเป็นการทบทวนแผนว่าผลการพัฒนาสอดคล้องและบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ จึงนำมารวมไว้ในขั้นตอนการสรุปผลและเนื่องจากกฎหมายระบุว่าเด็กพิการจะต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงยังไม่มีการยุติแผนการช่วยเหลือ และสอดคล้องกับการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัวของ ปัทมา ทองस्ता (2546) ที่มี 7 ขั้นตอนคือ 1) การค้นหาครอบครัว 2) การพบปะกันครั้งแรก 3) การจัดตั้งทีม 4) การตรวจประเมิน 5) การจัดทำแผนการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว 6) การเริ่มต้นบริการ และ 7) การทบทวนแผนทั้ง 7 ขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนที่จำเป็นทั้งสิ้นแต่ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาครอบครัว สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทราบข้อมูลของครอบครัวเด็กเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

แล้วจากการลงชื่อเพื่อขอรับบริการจึงไม่จำเป็นที่ต้องค้นหาคอบครัว

2. ผลการศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่บ้านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองใช้และศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบฯ ตามที่ได้จากการสังเคราะห์ในการวิจัยระยะที่ 1 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้ปกครองและเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองมีเจตคติในการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้หลังการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้านสูงขึ้น และเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมพร หวานเสรีจ (2545) ที่กล่าวว่าหลังจากได้หลักสูตรการอบรมผู้ปกครอง ในการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับปฐมวัย ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจและมีเจตคติในการ

ฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับปฐมวัยสูงขึ้น รวมทั้งเด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากผู้ปกครองเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดและเข้าใจเด็กมากที่สุด และเชื่อว่าเด็กพิการสามารถพัฒนาศักยภาพได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

1. ควรมีการนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บ้าน สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้ ไปใช้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับอื่นๆ หรือเด็กที่มีความบกพร่องประเภทอื่นๆ เพื่อเพิ่มโอกาสการพัฒนาให้เด็กพิการกลุ่มอื่นนอกเหนือจากกลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับฝึกได้

2. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้กับบุคลากรที่มีหน้าที่ดูแลเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษประเภทต่างๆ เพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นผู้ดำเนินการพัฒนางานด้านผู้พิการต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ปัทมา ทองस्ता. (2546). **แผนบริการเฉพาะครอบครัว: กรณีศึกษาเด็กสมองพิการแรกเกิด - 6 ปี**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชางานบริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550. (2550). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 128 ตอนพิเศษ 61 ง. หน้า 3, 27 กันยายน.
- มินา วงชาลี. (2548). **การพัฒนาแบบของแผนการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว (IFSP) ในเด็กออทิสติก: กรณีศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9 จังหวัดขอนแก่น. (2553). **รายชื่อนักเรียนที่เข้ารับบริการศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9 ปีการศึกษา 2553**. ขอนแก่น: งานช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม.
- สมพร หวานเสรีจ. (2545). **การพัฒนาหลักสูตรอบรมผู้ปกครองเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับปฐมวัย**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.